

Ἡ κρίση ὡς ἀφορμή: Σκέψεις γιὰ τὴν ποιμαντικὴ τῆς νεότητος

ΠΡΩΤΟΠΡ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΚΑΛΛΙΓΕΡΗ*

*Οἱ ἄνθρωποι βιάζονται: ἔγνοιες,
βιοτικὲς συνθήκες, ὄνειρα, συμβιβασμοὶ
ποῦ καιρὸς νὰ γνωρίσουν τὴ ζωὴ τους¹*

«Ἀδύναμη ἢ ποίηση σὲ χαλεποὺς καιροὺς», ἔγραφε ὁ Ν. Ἐγγονόπουλος. Ἴσως ἀπὸ τὴν σκοπιὰ του νὰ εἶχε δίκιο. Ὅμως ἡ φωνὴ τῶν σύγχρονων ἀσκητῶν μᾶς λέει ὅτι «γιὰ νὰ εἶναι κανεὶς χριστιανὸς πρέπει νὰ εἶναι ποιητὴς»². Σίγουρα οἱ καιροὶ μας εἶναι χαλεποί, χαρακτηρίζονται ἀπὸ βαθιὰ κρίση σὲ πολλὰ ἐπίπεδα. Κυρίως ἀπὸ κρίση νοήματος. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ πιστεύουμε ὅτι εἶναι καιρὸς νὰ ἀντισταθοῦμε. Νὰ ἀντισταθοῦμε στὶς ἀδυναμίες μας, στὴν τάση φυγῆς ἢ καὶ ἐγκλωβισμοῦ σὲ ἓνα παρελθὸν ποῦ μυθοποιεῖται εὐθέως ἀνάλογα μὲ τὶς συνέπειες τῆς κρίσης καὶ μοιάζει νὰ εἶναι ἡ μόνη καταφυγὴ τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου.

Μὲ τὸ κείμενό μας θὰ προσπαθήσουμε νὰ ὑπηρετήσουμε ἓνα πολὺ βασικό, κατὰ τὴν ἄποψή μας, στόχο. Νὰ ἀνιχνεύσουμε τὴν προοπτικὴ καὶ τὶς δυνατότητες ποῦ ἔχουμε νὰ τὴ θεμελιώσουμε μὲ τὸν ἀγῶνα καὶ τὶς ἀγωνίες μας. Πρέπει ἄμεσα νὰ σταματήσουμε νὰ ἀναζητοῦμε ἐνόχους (εἶναι σαφὲς ὅτι δὲν θὰ τοὺς βροῦμε) ἢ νὰ αὐτοτιμωροῦμαστε προσπαθώντας νὰ βροῦμε ἀπαντήσεις γιὰ τὶς ξαφνικὲς ἀνατροπὲς ποῦ βιώνουμε. Ἀκόμα καὶ ἂν ὄντως εὐθυνόμαστε γιὰ τὸν τρόπο ζωῆς ποῦ ἀκολουθήσαμε μέχρι τώρα, ἢ χωρὶς μετάνοια συνεχῆς ἐνοχοποίηση δὲν εἶναι μόνον ἀπλὰ ἀντιχριστιανικὴ.

* Ὁ π. Ἀντώνιος Καλλιγέρης εἶναι Διευθυντὴς τῆς Διεύθυνσης Ποιμαντικῆς Γάμου καὶ Οἰκογένειας τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ καθηγητὴς στὸ 2^ο Γυμνάσιο Ἐλευσίνας.

1. ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ ΤΑΣΟΣ, «Καθ' ἡμέραν Βίος», στὸ *Ποίηση* 3, ἐκδ. Κέδρος (5), Ἀθήνα 2003, σελ. 303.

2. ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ, *Βίος καὶ Λόγοι*, ἐκδ. Ἱ. Μονῆς Χρυσοπηγῆς, Χανιά 2009 (10), σελ. 234.

Τὰ τελευταῖα τρία χρόνια ἔχουν εἰπωθεῖ καὶ γραφεῖ πάρα πολλά. Ἐλάχιστα ὅμως ἔχουμε ἀναφερθεῖ στὴν ἀνάγκη νὰ στραφοῦμε δημιουργικὰ στὸ μέλλον. Στὸ μέλλον ὄλων καὶ ὄχι μόνο τῶν νέων θεωρώντας πὼς μόνο αὐτοί, ἐξαιτίας τῆς ἡλικίας τους, ἔχουν προοπτική. Εἶναι λάθος μας νὰ πιστεύουμε πὼς τὸ μέλλον ἀνήκει σὲ μία μόνο γενιά. Ἡ λογικὴ τῆς θυματοποίησης τῶν παρόντων γενεῶν γιὰ χάρη τῶν ἐπόμενων, ἢ συνεχῆς ἐνοχοποίηση ὄλων μας εἶναι τὸ ἴδιο ἀκραία καπιταλιστικὴ, ὅσο καὶ ὁ δρόμος ποὺ ἀκολουθεῖ ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν.

Γιατί ὅμως δὲν σκεπτόμαστε τὸ μέλλον; Γιατί ἀκόμα καὶ οἱ ἀναφορὲς γιὰ τὴν ὁποιαδήποτε μορφῆς ἀνάπτυξη εἶναι τόσο ἄνευρες καὶ ἀδύναμες, ὥστε νὰ μὴν τίς θεωροῦμε σοβαρὲς οὔτε γιὰ εὐχή; Ἡ ἀπάντηση εἶναι ἀπλή. Μέχρι τώρα δὲν ἔχουμε δράσει ὡς χριστιανοί. Ἡ ἔννοια τῆς μετάνοιας, ὄχι ὡς τυφλῆς ἀμνήστευσης τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ ὡς γενναίας ἀνάληψης καὶ ἀντιμετώπισης τῶν πράξεών μας, φαίνεται ὅτι ὑπνώττει στὸ βάθος τῆς ψυχῆς μας. Αὐτὸ τὸ σημεῖο θεωροῦμε πὼς εἶναι μία σαφῆς ἔνδειξη τῶν ἐλλείψεων ἢ καὶ τῆς πλήρους ἀπουσίας τῆς ποιμαντικῆς μας διακονίας.

«Οἱ καιροὶ καλοῦν τὴν Ἐκκλησία»

Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀναφερόμαστε συνεχῶς στὴν κρίση, δὲν ἔχουμε ὀρίσει μὲ σαφήνεια τί ἀκριβῶς ἐννοοῦμε μὲ τὸν ὄρο. «Σύμφωνα μὲ τὴν πλέον εὐρεῖα καὶ γενικὴ ἀντίληψη, στὸ ἀτομικὸ, στὸ ὁμαδικὸ ἢ καὶ στὸ κοινωνικὸ ἐπίπεδο, κρίση ὀνομάζουμε μία αἰφνίδια, ἀπρόβλεπτη καὶ ὀδυνηρὴ ἀνατροπὴ τῆς συνέχειας, ὅπου αὐτὸ ποὺ κυρίως προσβάλλεται καὶ ἀχρηστεύεται εἶναι ἓνας τρέχων μηχανισμὸς διατήρησης τῆς ἰσορροπίας...»³. Εἶναι σαφές ὅτι σὲ ἓνα κόσμο μαζοποιημένο, ἀπάνθρωπα σκληρό, ποὺ φαίνεται νὰ μὴν πιστεῦει σὲ τίποτα ἄλλο παρὰ στὸ χρῆμα, στὴν κοινωνικὴ διάκριση, μὲ σημαντικὴ φθορὰ προτύπων καὶ αὐθεντίας, καὶ οἱ συνέπειες γιὰ τοὺς περισσότερους ἀδύναμους εἶναι πολὺν σοβαρές. Ἡ ἀνυπαρξία ὀρθῆς παρεμβάσεως τοῦ δημόσιου χώρου, ὁ ὁποῖος συχνὰ συνδράμει τὸ «σύστημα» ποὺ ἀποκλείει ἀνθρώπους, μεγαλώνει περισσότερο τίς συνέπειες τῆς κρίσης⁴. Δὲν πρέπει ἐδῶ νὰ λησμονήσουμε ὅτι

3. ΝΑΥΡΙΔΗ ΚΛΗΜΗ (κ.ἀ.), *Κοινωνίες σὲ κρίση καὶ ἀναζήτησης νοήματος*, ἐκδ. Ἑλληνικὰ Γράμματα, Ἀθήνα 2005, σελ. 10.

4. Πρβλ. ΝΑΥΡΙΔΗ ΚΛ., ὅπ.π., σελ. 13.

κρίση αποτελεί και η αδυναμία ρύθμισης και σταθεροποίησης σχέσεων και νοημάτων, προκειμένου να επανέλθει η σταθερότητα⁵. Χρειάζεται να προσθέσουμε επίσης ότι οι ταχύτερες μεταβολές στον κοινωνικό χώρο συμβάλλουν στην ανασφάλεια, αλλά και στην εξώθηση στο περιθώριο, πολλών ανθρώπων οι οποίοι, όπως δείχνουν οι πολλές μελέτες που δημοσιεύονται στον ηλεκτρονικό και γραπτό τύπο οδηγούνται είτε σε γεγονότα βίας, είτε στο κλείσιμο στον εαυτό τους και στην κατάθλιψη.

Επομένως αυτό που ζητούν οι «καιροί» από την ποιμαντική μας διακονία δεν είναι μόνο συμπαράσταση στα προβλήματα του σύγχρονου ανθρώπου, ασκώντας μία κρατικού τύπου κοινωνική πολιτική, ή όποια είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση των βασικών αναγκών, αλλά *συμβολή στην ανατροπή στο επίπεδο του νοήματος*.

Ο πολιτισμός μας όσο «τυραννιέται από το μηδέν», άλλο τόσο τυραννιέται και από τη «μέθη της αποτελεσματικότητας»⁶. Αυτό σημαίνει ότι αν δεν αλλάξει ο τρόπος με τον οποίο νοηματοδοτούνται τα πράγματα, είναι απολύτως βέβαιο ότι η επόμενη κρίση είναι όχι μόνο αναπόφευκτη αλλά και πολύ κοντά χρονικά, μετά την έξοδό μας από αυτή που βιώνουμε.

Αν ο Χριστός είναι Σωτήρας του κόσμου και όχι απλά ένα θύμα υπέρ του κόσμου, όπως Τον αντιλαμβάνεται η ρωμαιοκαθολική θεολογία, τότε η μεταμόρφωση και η σωτηρία του κόσμου από τις δυνάμεις που τον καθιστούν δεσμιοστή φθορά, είναι καιρός άξονας της ποιμαντικής μας διακονίας και απαραίτητος όρος της κατήχησης ενηλίκων και ανηλίκων.

Η αλλαγή νοήματος είναι από μόνη της παράγοντας «θεραπείας», πυρήνας αλλαγής και αίτημα πολλών σήμερα⁷. Οι έρευνες που επιβεβαιώνουν την ανάγκη αυτή έρχονται από πολλά και διαφορετικά επιστημολογικά πεδία⁸. Συμπερασματικά, η ποιμαντική μας διακονία δεν πρέπει να αρκестεί στην πολύμορφη αντιμετώπιση των προβλημάτων των αδυνάμων και περιθωριοποιημένων αδελφών μας, αλλά να αγωνιστεί στο πεδίο της αλλαγής της νοοτροπίας και

5. Πρβλ. ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ ΚΛ., *Οικογένεια και οικογενειακή πολιτική*, έκδ. Gutenberg, Αθήνα 2005, σελ. 27.

6. ΚΛΕΜΑΝ Ο., *Η Θεολογία μετά το θάνατο του Θεού*, σελ. 109.

7. Πρβλ. LEWIS G., *Κοινωνική πολιτική, μία άλλη προσέγγιση*, έκδ. Gutenberg, Αθήνα 2007, σελ. 31.

8. Βλ. το αφιέρωμα του περιοδικού *Ουτοπία, Οι ψυχολογικές συνέπειες της κρίσης*, τ. 99, Μάρτιος-Απρίλιος 2012.

τῶν δομῶν πού δημιουργοῦν ἀδικία, ἀνισότητα καί φτώχεια. Αὐτὸ δὲν εἶναι φυσικὰ καινοφανές. Ἔχει ἤδη ὑπογραμμισθεῖ ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τοὺς ἱερούς κανόνες, ἔχει ἀναθέσει στὸν Ἐπίσκοπο τὴν υπεράσπιση τῶν φτωχῶν κατὰ τῆς «τυρρανίδος τῶν πλουσίων» καὶ τὴν παροχὴ τῆς βοήθειας τους σὲ ὅποιον καταπιέζεται»⁹. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἔχουμε ἓνα οὐσιαστικὸ παράδειγμα τῆς μεθόδου μὲ τὴν ὁποία καλλιεργεῖται αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ.

Ἡ ποιμαντικὴ τῶν νέων σὲ καιροὺς κρίσης

Ὅσα προαναφέραμε ἀποτελοῦν τὸ θεμέλιο τῆς προσπάθειάς μας στὸ γῶρο τῶν νέων. Πολλές φορές ἀναζητοῦμε ιδέες γιὰ νὰ ἐκσυγχρονίσουμε τίς μεθόδους μας, προκειμένου νὰ γίνουν περισσότερο ἀποτελεσματικές. Ἡ ποιμαντικὴ ὁμῶς τῶν νέων δὲν μπορεῖ νὰ πειθαρχεῖ στοὺς κανόνες τῆς ἀποτελεσματικότητας. Ἄλλωστε καμία μορφή ποιμαντικῆς διακονίας δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ εἶναι ἢ νὰ ἐπιδιώκουμε νὰ εἶναι μετρήσιμη, γιατί ἀλλοιώνεται ἀπὸ τὴν ἐκκοσμίκευση τὴν ὁποία μόνοι μας εἰσάγουμε στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας! Αὐτὸς ὁ τρόπος σκέψης, ὁ ὁποῖος δεκαετίες τώρα μετέφερε τὴν ἀγωνία τοῦ ποιμένα ἀπὸ τὸ πρόσωπο στοὺς ἀριθμοὺς καὶ τίς ἐπιδόσεις, νομίζουμε πὼς εἶναι καιρὸς νὰ ξεπεραστεῖ.

Ἡ ζωὴ τῶν νέων ἀνθρώπων στὶς ἡμέρες μας ἔχει ἐπηρεαστεῖ, ὅπως ἦταν ἐπόμενο, πάρα πολύ. Χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἀβεβαιότητα, ἔλλειψη νοήματος (ὅπως προαναφέραμε), ἀπὸ μοναξιά καὶ προοπτικὴ. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν εἶναι ἡ ἔξαρση τῆς ἐπιθετικότητας, γεγονὸς πού εὐκόλα ἀνιχνεύεται στὶς αὐλές τῶν σχολείων, ἡ αὐξηση τῶν κρουσμάτων ἐξάρτησης ιδιαίτερα στὸ διαδίκτυο, ἡ αὐξηση τῆς περιθωριοποίησης καὶ τῆς ἀπομάκρυνσης ἀπὸ τὸ σχολικὸ περιβάλλον, ιδιαίτερα τῶν μαθητῶν πού ἀνήκουν στὶς εὐάλωτες ομάδες.

Ἡ ποιμαντικὴ φροντίδα τῶν νέων στὴν ἐποχὴ μας διαπερνᾷ τὸν προσωρινὸ χαρακτήρα πού ἔχουν δράσεις, ὅπως αὐτὲς πού ἔχουμε συνηθίσει μέχρι τώρα. Πολὺ ἀπλὰ δὲν ἀρκοῦν. Ὅπως δὲν ἀρκεῖ μία ἀναπαλαίωσή τους. Ἄν πραγματικὰ θέλουμε νὰ ὑπηρετήσουμε τὴ νεότητα, τότε ἡ προσπάθειά μας ἀπαιτεῖ πολυεπίπεδη ἀντιμετώπιση, πέρα ἀπὸ τὴν ἄμεση καὶ πολὺ σημαντικὴ ἀνακούφιση τῆς ἐπιδοματικῆς πολιτικῆς ἢ τῆς ἐξασφάλισης φαγητοῦ:

9. Βλ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΘΑΝ., *Κοινωνικὴ δικαιοσύνη καὶ Ὁρθόδοξη Θεολογία*, Μιὰ προκήρυξη, ἔκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2001, σελ. 28.

i. Απαιτείται στήριξη στο επίπεδο του νοήματος γεγονός που σημαίνει ότι το πρόβλημα είναι βαθύτατα θεολογικό και απαιτεί καταφυγή στη διδασκαλία της Ἐκκλησίας μας.

ii. Απαιτείται προσπάθεια στο δημόσιο χώρο υποστήριξης των στοιχειωδών από τις διεθνείς συνθήκες δικαιωμάτων του ανθρώπου, του δικαιώματος στην εργασία, στη μάθηση, στην ισονομία και στην υγεία.

iii. Απαιτείται σχεδιασμός, επανασχεδιασμός της διακονίας μας στους νέους, καθώς και σχεδιασμός υπηρεσιών που προσφέρουν ενεργοποίηση, ένταξη στον κοινωνικό χώρο και εκπαίδευση στους νέους.

Ο τρόπος για να αντιμετωπιστεί αυτή η πραγματικότητα είναι, επίσης, η αλλαγή της νοοτροπίας με την οποία προσεγγίζουμε την ποιμαντική διακονία των νέων.

1. Αρχικά πρέπει να δοθεί έμφαση στην σύγχρονη ένορία ως ευχαριστιακής κοινότητας, που δεν αρκείται στην τέλεση των λειτουργικών καθηκόντων, αλλά γίνεται άφορμή φροντίδας και ενότητας όλων των χριστιανών. Έδω έχουμε πολλά προβλήματα να επιλύσουμε. Μέχρι τώρα οι αναφορές μας στην έννοια της ένορίας δεν έχουν προσλάβει το ιστορικό, έδω και αιώνες, γεγονός της άστικοποίησης και ακόμα περισσότερο το ήδη παρόν γεγονός της μετανεωτερικότητας. Αναφερόμαστε σε ένα ρομαντικό παρελθόν, το οποίο ποτέ όπως αποδεικνύεται από την ιστορική έρευνα, δεν υπήρξε¹⁰. Σε προσωπικές σχέσεις, οι όποιες και αυτές είναι φανταστικές, αν κρίνουμε από τις αντιλήψεις πάνω σε βασικά θέματα ζωής που κληρονομήσαμε από τις προηγούμενες γενιές των χριστιανών, οι όποιες είναι πολύ μακριά από τη βιβλική και την πατερική θεολογία¹¹. Το παράδειγμα που φανερώνει με έμφαση την απουσία διαλόγου με τη σημερινή κατάσταση έδω είναι ότι σχεδιάζουμε τις δράσεις μας προϋποθέτοντας τον κοινωνικό ιστό του παρελθόντος και όχι την πόλη του σήμερα. Ακόμα ένα παράδειγμα αυτής της διαπίστωσης είναι οι παράλληλοι σχεδιασμοί των ένοριών μίας Μητρόπολης. Εύκολα μπορούμε να θεωρήσουμε ότι αυτές δεν είναι γειτονιά, αλλά πολύ μακριά ή μία από την άλλη.

Είναι έπομένως αναγκαίο να μελετήσουμε τον θεσμό της ένορίας, όπως φανερώνεται και διαμορφώνεται σήμερα, και φυσικά τις μορφές φροντίδας του

10. Αν στοιχειωδώς διαβάσουμε τα έρμηνευτικά έργα του Ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου θα το αντιληφθούμε πολύ εύκολα.

11. Μία πρόχειρη υπενθύμιση των έθιμων και των νοοτροπιών που επικρατούν σήμερα για το γάμο και τη γέννηση θα μᾶς πείσει.

ἀνθρώπου μὲ τὰ νέα δεδομένα. Κοντὰ σὲ αὐτὴ πρέπει νὰ ἐπανεξεταστῆ ὁ τρόπος πού συνδέονται οἱ ρόλοι καὶ οἱ σχέσεις τῶν κληρικῶν καὶ τῶν λαϊκῶν στὴν ἄσκηση τῆς ἐνοριακῆς ποιμαντικῆς διακονίας.

Σὲ αὐτὸ τὸ πλαίσιο θὰ πρέπει νὰ μελετήσουμε τὴ συμμετοχὴ τῶν νέων στὴν κοινότητα. Στὴν πραγματικότητα ἀναφερόμαστε στὴν ἀναγκαιότητα ἀλλαγῆς παραδείγματος. Ὅπως πολλὲς φορὲς ἔχουμε τονίσει σὲ ἄλλες εὐκαιρίες¹², δὲν πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζουμε τοὺς νέους σὰν ὑπὸ ἐκκόλαψη ἐνήλικες ἀλλὰ σὰν ἀνθρώπους πού ἔχουν ἀνάγκη φροντίδας στὸ παρόν. Ἐπομένως θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσουμε τὴ συμμετοχὴ τους στὴ ζωὴ τῶν νέων δυναμικὰ καὶ ὄχι χαριστικά, ὡς ἀποτέλεσμα μιᾶς ἄνευρης παροχῆς τῶν ἐνηλίκων. Ἡ συμμετοχὴ καὶ ἡ δραστηριοποίησις τῶν νέων ἔχει πολὺ μεγάλη σημασία τόσο γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἴδιων ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς κοινότητος.

2. Ἡ κατήχησις τῶν νέων δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀποσυνδεδεμένη ἀπὸ τὴν ἀγωνία τῆς κοινότητος γιὰ τὴν ἀγωγή ὄλων τῶν ἐνοριτῶν, οὔτε φυσικὰ ἀπὸ τὴ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας μας. Κι ὅμως! Ἐνα ἀπὸ τὰ ζωτικὰ θέματα πού ἀντιμετωπίζουμε στὴν ὀργάνωσις τῆς κατηχητικῆς ἀγωγῆς εἶναι ἡ ἀνεπαρκὴς γνώσις τῆς θεολογίας μας¹³. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ ἀγωνία τῶν κληρικῶν καὶ τῶν κατηχητῶν νὰ προσανατολίζεται κυρίως στὴν ἀναζήτησις ἐπαρκῶν ἐργαλείων ἀγωγῆς καὶ τὰ ἔτοιμα καὶ εὐπεπτα στὸν ἀναγνώστη τους κείμενα πού ἐπιφανειακὰ καὶ μόνο ἀντιμετωπίζουν τὴν ἔλλειψη αὐτῆ.

Ἡ μονομερὴς χρῆσις στὴν κατήχησις τῶν ἱστοριῶν ἀπὸ τὸ γεροντικὸ, ἀντὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν Ἁγίων μας δείχνει τὸ μέγεθος τοῦ προβλήματος. Ἀντίστοιχα τὸ ἄνοιγμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος στὴν οἰκουμένη, πού ἀφορᾷ καὶ τοὺς νέους, ἐμποδίζεται ἀπὸ παρόμοιες μὲ αὐτὲς πού προαναφέραμε ἀντιλήψεις. Ἀντιμετωπίζεται σὰν μία δραστηριότητα πού ἐπιβάλλεται ἀπὸ ἕνα ἀπρόσωπο καὶ ἀόρατο κέντρο καὶ ἀποτελεῖ ὑποχρέωσις τοῦ ἐφημερίου. Ἐνῶ ἀντίθετα εἶναι παράγωγη διακονία, πού προκύπτει ἀπὸ τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὁποία χειροτονεῖται πρεσβύτερος ὁ διάκονος. Ἡ διακονία τοῦ λόγου δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πάρεργο. Ἡ ἀνανέωσις τῶν λόγων γιὰ τῶν ὁποίων διακονοῦμε τοὺς νέους ἀνθρώπους εἶναι ἐπίσης πολὺ μεγάλης σημασίας. Θὰ μᾶς βοηθήσει νὰ θεμελιώσουμε ἐκ νέου τὴν ἀγωγή στὴ θεολογία καὶ στὴν ἱερω-

12. Βλ. Π. ΚΑΛΛΙΓΕΡΗ ΑΝΤΩΝΙΟΥ, «Προοίμιο μίας εἰσαγωγῆς στὴν Ποιμαντικὴ τῆς Νεότητος» στὸ ἀφιέρωμα *Ζητήματα Ποιμαντικῆς Θεολογίας* τοῦ περιοδικοῦ *Θεολογία*, τ. 81, τχ. 2, Ἀπρίλιος-Ἰούνιος 2010, σελ. 178-191.

13. Πρὸβλ. τὴν ἄποψιν τοῦ π. Ἀντωνίου Ρωμαίου στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου *Κατηχήσεις ἀγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων*, ἐκδ. Ἐτοιμασία, Καρέας 1991, σελ. 7.

σύνη μας και όχι στην κοινωνική εργασία και στην προσπάθεια της ηθικής βελτίωσης του κόσμου. Θα επαναλάβουμε εδώ ότι ο σύγχρονος άνθρωπος αναζητά κυρίως το μήνυμα του Ευαγγελίου. Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι η άφετηρία της αντιμετώπισης όλων των προβλημάτων των νέων ανθρώπων δεν συνδέονται άρχικά με την ένδεια αγαθών, αλλά με την έλλειψη ή την απουσία των αξιών στις οποίες είναι αναγκαίο να στηρίζεται. Θα επαναλάβουμε ότι είναι κοινός τόπος αυτή η διαπίστωση σε όλους σχεδόν τους κοινωνικούς επιστήμονες.

Ἄν «μέσα στην Ἐκκλησία προσφέρεται ἡ θεραπεία τῆς ἀνθρωπότητας μέσω τῆς συγγνώμης, τῆς ἀγάπης γιὰ τοὺς ἐχθροὺς, τῆς εἰρήνης ἀνάμεσα στὴν ἀνθρωπότητα καὶ στὴ φύση... ἂν ἐντὸς τῆς ἡ ἀνθρωπότητα βρισκεται σὲ πορεία μεταμόρφωσης»¹⁴, τότε εἶναι βέβαιο πὼς ἡ κρίση μπορεῖ νὰ εἶναι φορέας δημιουργίας.

Ἡ κρίση σὰν ἀφορμὴ δημιουργίας καὶ ἀλλαγῆς

1. «Χρειαζόμαστε, ἐπομένως, μία ποιμαντικὴ πὺν θέλει νὰ σταθεῖ μὲ συνέπεια ἔναντι ὅλων αὐτῶν ὑπὲρ ὧν ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν, ὀφείλει νὰ προδιαγράψει τὶς προϋποθέσεις... σύμφωνα μὲ τὶς ὁποῖες ὁ διάκονος τῆς Ἐκκλησίας θὰ συναντήσει τὸν πάσχοντα συνάνθρωπο στὸ ἐπίπεδο τῆς ἀνάγκης του, νὰ τοῦ μιλήσει στὴ γλῶσσα του, νὰ σεβαστεῖ τὴν ἰδιαιτερότητά του καὶ νὰ διαλεχθεῖ μὲ τὴν τόσο διάφανη ποιμαντικὴ παρουσία του, ὥστε πίσω του νὰ παραμένει ἀόρατος ὁ ἕνας καὶ μοναδικὸς ποιμένας ὁ Χριστὸς»¹⁵. Αὐτὸς πιστεύουμε πὼς εἶναι ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ κερδίσουμε τὴν ἐκτίμησι τῶν νέων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ζητοῦν ἀπεγνωσμένα ζωὴ. Πρέπει νὰ ὑπογραμμίσουμε κάτι πὺν τὸ βλέπουμε συνεχῶς στὴ σχολικὴ αἶθουσα. Οἱ ἔφηβοι ἔχουν γόνιμο θεολογικὸ προβληματισμό. Ἡ ἀναζητήσή τους εἶναι ἀρκετὰ βαθιὰ καὶ σημαντικὴ καὶ προσφέρει πολλὰ ἀφορμὲς γιὰ συνάντησι καὶ συνοδοιπορία. Δὲν θὰ πειστοῦν ὁμως ἂν τοὺς λέμε ἄριζα λόγια, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ συνδέουμε τὰ ἐρωτηματικὰ τους μὲ τὴ Ζωὴ, ἡ ὁποία εἶναι σύγχρονη καὶ τοὺς ἀφορᾷ.

Σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο φαίνεται ὀλοκάθαρα ὅτι βασικὸς μοχλὸς ἐκσυγχρονισμοῦ, δημιουργίας καὶ ἀλλαγῶν εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Ὁ κληρικὸς καὶ οἱ συνε-

14. ΚΛΕΜΑΝ ΟΛ., *Οἱ καιροὶ καλοῦν τὴν Ἐκκλησία*, ἐκδ. Μαῖστρος, Ἀθήνα 2004, σελ. 23.

15. Π. ΑΥΓΟΥΣΤΙΔΗ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ, *Ποιμένας καὶ θεραπευτής*, Ἀθήνα 1999, σελ. 43.

γάτες του. Ὑστερα φυσικά οἱ δομές, μόνο πού καί αὐτὲς ὀργανώνονται καὶ ὑπηρετοῦνται ἀπὸ ἀνθρώπους. Στὴ δική μας ἐπομένως καθαρότητα, ζωντάνια, γνησιότητα καὶ ἀγωνιστικότητα βασιζέται ὀλόκληρη ἡ προσπάθεια ἀνανέωσης. Ὑστερα ἂς ἀναρωτηθοῦμε μὲ εἰλικρίνεια:

Εἴμαστε ἐπαρκεῖς; Ἔχουμε πραγματικά ἐπαρκεῖς κατηχητές; Ἀρκεῖ γιὰ τὴν κατήχηση τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων μας ἓνα κατηχητικό ἐγχειρίδιο; Ὑπάρχει σχέδιο Κατήχησης ἀντίστοιχο μὲ αὐτὸ τῶν Κατηχήσεων τοῦ Ἁγ. Κυρίλλου Ἱεροσολύμων; Ὑφίσταται Ἐκκλησία χωρὶς θεολογία¹⁶;

Γιὰ νὰ ἀπαντήσουμε σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα πού καθορίζουν τὸ μέλλον μας, εἶναι ἀναγκαῖο ὅτι πρέπει νὰ δοθεῖ ἔμφαση στὴν προετοιμασία, στὴν καλλιέργεια, στὴν ἐκπαίδευση καὶ στὴν ἐπιμόρφωση τῶν κληρικῶν καὶ τῶν λαϊκῶν πού ἔχουν ἢ πού θὰ ἀναλάβουν τὴν κατήχηση τῶν νέων. Χωρὶς αὐτὴ τὴν ἀρχικὴ προϋπόθεση ἢ ποιμαντικὴ καὶ κυρίως ἢ κατήχηση τῶν νέων δὲν ἔχει μέλλον, δυστυχῶς οὔτε ἀρκετὸ παρόν.

2. Εἶναι ἀναγκαῖο νὰ ἀντιληφθοῦμε ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ὑπηρετηθεῖ ἡ κατήχηση τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ἐφήβων σὲ ἓνα κόσμο πού ἀλλάζει ταχύτατα καὶ εἶναι εἰκονικὸς καὶ ἐγκλωβισμένος στὸ διαδίκτυο μὲ τὴ λογικὴ τοῦ ἑνὸς καὶ μόνο ἐγχειριδίου ἢ τῆς ἐλάσσονος προσπάθειας πού διέπει σχεδὸν ὅλους μας: «δὲν πειράζει πὲς μία ἱστορία, θὰ περάσει ἡ ὥρα. Παιδιά εἶναι!». Τὴ στιγμὴ μάλιστα πού ἡ ἐργασία πολλῶν ἀνθρώπων ἔχει προσφέρει ἑκατοντάδες σύγχρονα καὶ ἀξιόλογα βιβλία καὶ εἰδικὰ σχολιασμένες πηγὲς ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν Ἁγίων μας. Αὐτὸ πού ἄμεσα χρειαζόμαστε εἶναι ἡ ἀξιοποίησή τους ὥστε νὰ γίνουν στὰ χέρια τῶν κληρικῶν καὶ τῶν κατηχητῶν ἐκπαιδευτικὸ ὕλικό. Θὰ ἐπιμείνουμε σὲ μία παλαιότερη πρότασή μας: ἡ ἐκπαίδευση τῶν κατηχητῶν πρέπει νὰ ἀλλάξει τὸ ταχύτερο, ἐνῶ πρέπει νὰ δοθεῖ ἔμφαση στὴ συνεχῆ ἐπιμόρφωσή τους.

3. Εἶναι ἀναγκαῖο νὰ ἐντάξουμε καὶ πάλι τὴν Ἁγία Γραφή στὴν κατήχηση ὅλων τῶν πιστῶν μας, ἐνηλίκων καὶ ἀνηλίκων. Στὸ πεδίο αὐτὸ ἔχουμε σοβαρὸ ἔλλειμμα. Ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ὀρθοδόξων κληρικῶν καὶ παιδαγωγῶν ἡ Ἁγία Γραφή ἀπουσιάζει. Ἀντίθετα στοὺς ἑτερόδοξους ἀνθοῦν πολὺμορφες καὶ σὰ παιδιά ἐγκυστικὲς ἐκδόσεις. Ἀνθοῦν ἐκδόσεις ἐκπαιδευτικοῦ ὕλικου μὲ τὴ σύζευξη τοῦ βιβλικοῦ κειμένου μὲ τίς σύγχρονες ἀναζητήσεις. Ἀνθεῖ ἀκόμα καὶ ἡ

16. Περισσότερα ἀλλὰ δυστυχῶς ἀναπάντητα ἀκόμα ἐρωτήματα στὸ ΣΤΑΜΟΥΛΗ ΧΡΥΣ., *Ἄσκηση αὐτοσυνειδησίας*, ἐκδ. Παλίμψηστο, Θεσσαλονίκη 2004, σελ. 94.

δωρεάν παροχή τους σε όλους. Σε έμας όχι μόνο τώρα, αλλά πάντοτε, όλα αυτά είναι ελάχιστα, αν όχι ανύπαρκτα.

4. Τα παιδιά μας σήμερα δεν χρειάζονται ακριβό ηλεκτρονικό εξοπλισμό στις ένορίες μας, όσο παρέες ανοικτές σε όλους. Με την προϋπόθεση αυτή τὸ διαδίκτυο ὅμως μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει δημιουργικὸ χῶρο ἔκφρασης τῶν νέων μας. Τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι οἱ τεχνικὲς δυνατότητες, ἀλλὰ οἱ λογικὲς μας. Δὲν εἶναι τὰ χρήματα πὸν ἴσως χρειαστὲ νὰ δαπανήσουμε, ἀλλὰ ἡ διάθεση νὰ συμπορευτοῦμε.

5. Φυσικὰ στὴν καλὰ στερεωμένη συνάντηση χωροῦν πολλὰ. Ὁ πολιτισμὸς ὡς ἔκφραση καὶ ἀναζήτηση, ὁ ἀθλητισμὸς σὰν μορφή συνάντησης καὶ τόσα ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦν κυρίως χρόνο, καλὴ ὀργάνωση καὶ ὅπως προαναφέραμε διάθεση.

6. Εἶναι ἀναγκαῖο νὰ ἀναφεροῦμε στὶς δομές. Με τὸν τρόπο πὸν λειτουργοῦν σήμερα, τὸ βέβαιο εἶναι ὅτι δὲν ὑπάρχει μέλλον, διότι αὐτὲς μέχρι σήμερα εἶναι πολυδιασπασμένες, δὲν εἶναι ὀργανωμένες, ἔτσι ὥστε νὰ πειθαρχοῦν σὲ μία στρατηγικὴ καὶ κυρίως συχνὰ συναντᾶμε ἀνθρώπους κληρικούς καὶ λαϊκούς, οἱ ὁποῖοι δὲν σκέπτονται καὶ αὐτονομία δὲν ἐνεργοῦν ποιμαντικά, ἀλλὰ μὲ τὴ λογικὴ ἑνὸς οικονομικοῦ τακτικισμοῦ. Αὐτὸς ὁ τύπος λειτουργίας τῶν ἐκκλησιαστικῶν δομῶν δὲν ἔχει νὰ μᾶς προσφέρει τίποτα περισσότερο ἀπὸ διάσπαση καὶ ἀπομόνωση ἀπὸ τὸ σύγχρονο γίνεσθαι. Φυσικὰ, ἐπειδὴ ἀκόμα σκεπτόμαστε μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, δὲν φαίνεται νὰ ἔχει καμιά προοπτικὴ τὸ αἶτημα τῆς συμμετοχῆς τῶν νέων στὴν κοινότητα στὴν ὁποία προσφέρουν καὶ ἀναπτύσσονται.

Ἡ λειτουργία τῆς Μητροπόλεως ὡς διοικητικοῦ κέντρου πὸν δὲν ἀρκεῖται νὰ ἐπιλύει προβλήματα, τῆς ἀρχιερατικῆς περιφέρειας καὶ τῆς ἐνορίας ὡς κυττάρου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς εἶναι ἀπαραίτητο νὰ μελετηθοῦν σύμφωνα μὲ τὶς συνθῆκες τὶς ὁποῖες ἐδῶ καὶ δύο αἰῶνες βρισκόμαστε¹⁷.

7. Φυσικὰ, δὲν πρέπει νὰ ξεχάσουμε ὅτι εἶναι ἀναγκαῖες οἱ ὑπηρεσίες ἐκπαίδευσης καὶ ὑποστήριξης τῶν νέων, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν, καὶ πρέπει ἄμεσα νὰ καταστοῦν, ἓνα πολὺ μεγάλο τομέα τῆς προσπάθειάς μας. Αὐτὲς ὅμως δὲν βρίσκονται στὸ κέντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ θεσμοῦ, διότι μέχρι τώρα τὰ αὐτονομία πὸν προσέφερε ἡ αἴσθηση τῆς πλειοψηφίας δὲν μᾶς τὸ ἐπέτρεψαν.

17. Περισσότερα βλ. π. ΚΑΛΛΙΓΕΡΗ ΑΝΤΩΝΙΟΥ, «Δίκτυα συνεργασίας στὴ νέα κοινωνικὴ πραγματικότητα: Μία πρόταση οἰκοδόμησης τῶν ἐνοριῶν τοῦ 21^{ου} αἰῶνα», *Σύναξη*, τ. 75, Ἰούλιος-Σεπτέμβριος 2000, σελ. 36 ἔξ.

«Μ' ἔκλεισε μέσα ἡ βροχή
Καὶ μένω τώρα νὰ ἐξαριέμαι ἀπὸ σταγόνες.
Ὅμως ποῦ νὰ ξέρω ἂν αὐτὸ εἶναι βροχή
ἢ δάκρυα ἀπὸ τὸν μέσα οὐρανὸ μιᾶς μνήμης;
Μεγάλωσα πολὺ γιὰ νὰ ὀνομάζω
τὰ φαινόμενα χωρὶς ἐπιφύλαξη
αὐτὸ βροχή, αὐτὸ δάκρυα»¹⁸.

18. ΔΗΜΟΥΛΑ Κ., «Τὸ διαζευκτικὸν ἤ», *Ποιήματα*, ἐκδ. Ἰκαρος (3), Ἀθήνα 2000, σελ. 170.